

LIETUVOS RESPUBLIKOS VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministerijai

2013-11-12 Nr. (1.19.-2013-69)-2-1670

DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga susipažino su Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS) paskelbtais Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo projektu, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.48, 3.151, 3.153, 3.172, 3.176, 3.182, 3.183, 3.184, 3.209, 3.210, 3.211, 3.212, 3.217, 3.218, 3.219, 3.220, 3.224, 3.254, 3.255, 3.257, 3.259, 3.260, 3.262, 3.264, 3.266 ir 3.269 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 407, 482, 487 ir 488 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 2, 13, 18, 19 ir 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu, Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo 8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu ir Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymo 2, 4, 5, 12, 14 ir 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektu ir teikia šias pastabas ir pasiūlymus dėl teisės aktų tobulinimo.

I. Dėl Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo (toliau – Projektas) projekto Nr. 13-3188-01

Pritariant Projekto rengėjų iniciatyvai tobulinti Lietuvos Respublikos vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymą, iš esmės peržiūrint galiojančio įstatymo nuostatas, teigtina, jog pateiktas Projektas neatitinka įstatymo tobulinimo lūkesčių.

Manytina, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo, kaip pamatinio nacionalinio vaiko teisių apsaugos teisės akto, nuostatos turėjo būti iš esmės peržiūrėtos, išplečiant jas ir suderinant su Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, kitais tarptautiniais teisės aktais bei atsižvelgiant į tarptautinio ir nacionalinio teisinio reglamentavimo ir praktinio įgyvendinimo pokyčius vaiko teisių apsaugos srityje.

Nacionalinėje teisės sistemoje turi būti pamatinis įstatyminio lygmens teisės aktas, kuriame būtų įtvirtintos visos vaiko, kaip teisių subjekto (turėtojo) teisės, atskleistas jų turinys, nustatyti vaiko teisių užtikrinimo, įgyvendinimo ir apsaugos principai, būdai bei priemonės.

Priešingai nei teigia ir laikosi pozicijos (aiškinamajame rašte) Projekto rengėjai (nesiekdami atkartoti kai kurių pamatinių nuostatų, teisių, įtvirtintų tarptautiniuose ir nacionaliniuose dokumentuose ir pan.), manytina, kad Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas turi būti pagrindinis vaiko teisių apsaugos srities teisės aktas, remiantis kuriuo būtų formuojama, esant poreikiui ir keičiama, teisės aktų sistema, vaiko teisių apsaugos institucijų sistema ir jų

veiklos kryptys, vaiko teisių apsaugos politika ir t.t. Įstatymo nuostatos turėtų būtų formuojamos taip, kad net ir nesant specialaus teisinio reglamentavimo atskirais atvejais, jos sudarytų sąlygas užpildyti esamas teisės spragas.

Itin kritiškai vertinta VTAPI projekto rengėjų sprendimas atsisakyti šiuo metu galiojančio Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo struktūros, ypačingai nuostatų, reglamentuojančių kai kurias vaiko teises, vaikų, esančių ypatingoje padėtyje, teisių apsaugos garantijas, vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą ir pan.

Pažymėtina, jog Projektas yra nenuoseklus. Manytina, jog nepagrįstai išskirtinis dėmesys skiriamas socialinėms paslaugoms (veiksmams), tačiau trūksta dėmesio prevencinėm (įskaitant ir socialinių paslaugų srityje), švietimo ir kt. priemonėms. Taip pat manytina, jog kai kurios Įstatymo projekte įtvirtintos nuostatos turėtų būti detalizuotos ir (arba) perkeltos į kitus įstatymus ar poįstatyminius teisės aktus.

Taip pat teikiame šias pastabas ir pasiūlymus dėl VTAPI projekto tobulinimo:

1. Peržiūrėti ir patikslinti Projekto 1 straipsnio 1 – 3 dalių nuostatas, reglamentuojančias Įstatymo tikslą, paskirtį ir taikymą.

Šio straipsnio 1 dalies nuostatas siūlytina tikslinti, akcentuojant visų vaiko, kaip savarankiško teisės subjekto, teisių įtvirtinimą ir jų turinio atskleidimą įstatyme, vaiko teisių apsaugos ir užtikrinimo mechanizmų (garantijų) nustatymą. Abejonių kelia ir nėra aiškus 1 straipsnio 2 dalies nuostatos, remiantis kuria, siekiama suteikti kiekvienam vaikui ypatingą šeimos apsaugą, įgyvendinimas. Siūlytina iš esmės peržiūrėti ir tikslinti 1 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatas. Minėto straipsnio 3 dalies nuostatos turėtų būti dėstomos, atsižvelgiant į Projekto turinį (pagrindines Projekto nuostatas), laikantis nuoseklumo ir t.t.

2. Iš esmės peržiūrėti ir patikslinti Projekto 2 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą smurto prieš vaiką sąvoką ir atskirų smurto prieš vaiką formų (fizinio, emocinio ir seksualinio smurto, nepriežiūros) sąvokas, įvertinant ne vienerius metus Lietuvoje vykstančių diskusijų dėl smurto (fizinį bausmių) prieš vaikus uždraudimo kompetentingų institucijų ir suinteresuotų asmenų pateiktas pastabas. Taip pat pastebėtina, kad šio Projekto lydimočiuose teisės aktuose taip pat kartu vartojamos sąvokos smurtas ir prievarta, todėl svarstyti, ar neturėtų būti įtvirtinta ir prievartos sąvoka.

Projekte pateiktos sąvokose vartojamos formuluotės, nėra aiškios, tikslios ir gali būti įvairiai interpretuojamos (pavyzdžiui, moralinė sveikata, socialinė sveikata ir kt.). Atkreiptinas dėmesys, jog Nacionalinėje smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2011–2015 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. sausio 3 d. įsakymu Nr. A1–2, yra įtvirtinta bendra smurto prieš vaiką bei atskirų smurto formų: fizinio, emocinio ir seksualinio smurto, sąvokos pagal Pasaulio sveikatos organizaciją. Manytina, kad siekiant teisinio reglamentavimo aiškumo ir nuoseklumo, taip pat vieningo sąvokų vartojimo ir aiškinimo, turėtų būti įtvirtinamos ne tik vieningos ir vienodos smurto prieš vaiką sąvokos, tačiau ir jo formos.

3. Iš esmės peržiūrėti ir tikslinti Projekto 2 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą vaiko teisių apsaugos sąvoką, kadangi esama formuluotė neatspindi ir neatskleidžia vaiko teisių apsaugos esmės, tikslo bei susiaurina vaiko teisių apsaugos sampratą.

4. Siekiant teisinio aiškumo ir nuoseklumo, siūlytina svarstyti galimybę Projekte įtvirtinti dvi sąvokas: „vaiko atstovai pagal įstatymą“ ir „kiti teisėti vaiko atstovai“. Manytina, kad šių sąvokų atskyrimas ir apibrėžimas atitiktų ir Civilinio kodekso nuostatas. Pastebėtina ir tai, kad

Projekte sąvoka „vaiko atstovai pagal įstatymą“ yra vartojama, siekiant reglamentuoti išimtinai vaiko ir jo tėvų (globėjų, rūpintojų) atitinkamus santykius, asmenines tėvų teises ir pareigas, todėl neužtikrinus sąvokų atskyrimo ir tikslaus jų vartojimo, praktikoje gali kilti nesklandumų.

5. Tikslinti Projekto 2 straipsnio 6 dalyje pateiktą formuluotę. Taip pat nurodyti „asmenims būtinų priemonių“ turinį bei apibrėžti jų santykį su socialinės, sveikatos, švietimo bei kitų paslaugų visuma. Siekiant vieningo teisės normų supratimo, aiškinimo ir taikymo, siūlytina Projekto 2 straipsnyje įtvirtinti kartu su vaiku gyvenančių asmenų sąvoką.

6. Atsižvelgiant į tai, kad Projekte vartojamos sąvokos, įtvirtintos kituose įstatymuose, siūlytina Projekto 2 straipsnį papildyti atitinkama nuoroda dėl kituose teisės aktuose įtvirtintų sąvokų vartojimo.

7. Iš esmės peržiūrėti, tikslinti ir išplėsti Projekto 3 straipsnio nuostatas, šiame straipsnyje įtvirtintų principų turinį ir formuluotes (nediskriminavimo, vaiko interesų pirmenybės, vaiko nuomonės išklausymo, įstatymo viršenybės ir kt.). Taip pat siūlytina svarstyti galimybę keisti principų išdėstymo hierarchiją – principus išdėstyti nuosekliai, atsižvelgiant į jų svarbą, visų pirma įtvirtinant vaiko geriausių interesų pirmenybės principą bei akcentuojant šio principo taikymo apimtį, subjektų, kuriems taikomas ir kurie privalo vadovautis šiuo principu, ratą ir t.t.

Manytina, kad atitinkamų principų turinyje turėtų būti atspindėtas ir nevyriausybinų organizacijų, vietos bendruomenių ir kitų asmenų dalyvavimas (vaidmuo) vaiko teisių apsaugos srityje.

8. Atkreiptinas dėmesys į skirtingas atskiruose punktuose (taip pat ir kituose Projekto straipsniuose) vartojamas sąvokas „tėvai“ ir „vaiko atstovai pagal įstatymą“. Paminėtina ir tai, kad šiame ir kituose Projekto straipsniuose yra vartojamos skirtingos nuorodos: vienose – akcentuojami vaiko ir šeimos poreikiai ir interesai ar pan., kitose – akcentuojami vaiko, jo atstovų pagal įstatymą bei kartu su vaiku gyvenančių asmenų elgsena ar pan. Siūlytina peržiūrėti, patikslinti ir suvienodinti atitinkamas formuluotes, apibrėžti (patikslinti) sąvokas.

Taip pat siūlytina šio straipsnio pavadinime išbraukti žodį „apsaugos“ bei Projekto 2 straipsnį papildyti „specialiųjų vaiko apsaugą užtikrinančių priemonių“ sąvoka (3 straipsnio 10 punktas).

9. Iš esmės peržiūrėti ir papildyti Projekto II skyrių „Vaiko teisės ir laisvės“, kadangi Projekte nėra įtvirtintos (išsamiau reglamentuotos) visos pagrindinės vaiko teisės, kurias garantuoja Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, bei neatskleistas (nepakankamai atskleistas, susiaurintas) vaiko teisių turinys. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame skyriuje taip pat pasigendama vaiko laisvių ir jų turinio reglamentavimo, nors pagal skyriaus pavadinimą jame turėtų būti išsamiai aptartos ne tik vaiko teisės, bet ir laisvės.

Itin kritiškai vertintinas Projekto rengėjų sprendimas atsisakyti kai kurių šiuo metu galiojančiame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintų nuostatų, atitinkamai susiaurinant vaiko teisių turinį ar jo neatskleidžiant, apsiribojant nuorodų į kitus teisės aktus įtvirtinimu bei neįtvirtinant nuostatų dėl valstybės ir (ar) vietos savivaldos institucijų pareigos ir atsakomybės už vaiko teisių įgyvendinimą.

Manytina, kad Projekte nepakankamai dėmesio skiriama vaiko atsidūrusio ypatingoje situacijoje, priklausančio pažeidžiamiausiomis grupėms teisių reglamentavimui (pavyzdžiui, vaikas susidūręs su teisingumo sistema (plačiaja prasme), vaikas pabėgėlis ir pan.). Taip pat Projekte pasigendama nuostatų dėl vaiko teisių įgyvendinimo ir gynimo mechanizmų (ypatingai,

kuriais gali pasinaudoti vaikas savarankiškai) bei valstybės įsipareigojimų dėl vaiko teisių įgyvendinimo.

10. Siūlytina Projekto II skyriuje „Vaiko teisės ir laisvės“:

1) tikslinti 5 straipsnį, įtvirtinant vaiko teisę į gyventi ir sveikai vystytis;

2) papildyti Projektą atskiru straipsniu, kuriame būtų įtvirtinta vaiko teisė į sveikatą, numatytas šios teisės įgyvendinimo mechanizmas bei valstybės įsipareigojimai dėl vaiko teisės į sveikatą įgyvendinimo, vaiko, kaip subjekto dalyvavimas priimant sprendimus šioje srityje;

3) svarstyti galimybę sujungti 5 ir 6 straipsnio nuostatas bei aiškiai nedviprasmiškai įtvirtinti draudimą dėl fizinių bausmių vaikui naudojimo ne tik šeimoje (tėvų ar kitų teisėtų atstovų), tačiau ir institucijose, kuriose vaikas būna ar pan.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 49 straipsnio 1 dalies 6 punktą ir 59 straipsnio 5 dalies 7 punktą, kuriuose įtvirtintos nuostatos dėl drausminių auklėjimo poveikio priemonių mokiniui skyrimą ir nuorodą į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą, kaip teisės aktą nustatantį drausmines auklėjimo priemones nepilnamečiui (mokiniui). Atsižvelgiant į tai, siūlytina Projektą papildyti atitinkamomis nuostatomis;

3) tikslinti 6 straipsnio 2 dalies formuluotę dėl vaiko interesus atitinkančių teisinių procedūrų;

4) tikslinti 7 straipsnį, atsižvelgiant į vaiko teisės laisvai reikšti savo nuomonę (pažiūras) turinį bei pareigą į ją atsižvelgti, įvertinant vaiko amžių ir brandumą;

5) tikslinti ir išplėsti 8 straipsnyje įtvirtintos vaiko teisės gyventi su tėvais turinį, įtvirtinant vaiko teisę bendrauti su skyriumi gyvenančiais tėvais (vienu arba vieninteliu iš jų) ir gauti atitinkamą informaciją apie juos, jeigu tai atitinka vaiko interesus. Taip pat siūlytina įtvirtinti pozityvią valstybės pareigą imtis aktyvių veiksmų, kuriais būtų užtikrinama ši vaiko teisė.

Svarstyti galimybę 8 straipsnį papildyti nuostata, įtvirtinančia išimtį iš bendros taisyklės dėl skubaus vaiko išskyrimo su tėvais ar kitais atstovais pagal įstatymą (vaiko paėmimo). Manytina, kad šiame straipsnyje įtvirtintos bendros nuostatos dėl vaiko išskyrimo su tėvais galėtų būti detalizuotos kituose Projekto straipsniuose ir atitinkamuose poįstatyminiuose teisės aktuose.

Svarstyti, ar 8 straipsnio 2 dalies nuostatos neturėtų būti perkeltos į Projekto IV skyrių, kuriame reglamentuotos pagrindinės vaiko atstovų pagal įstatymą teisės, pareigos ir atsakomybė. Taip pat svarstyti galimybę papildyti šias nuostatas nuoroda dėl ginčo sprendimo būdų, kai ginčo tėvai neišsprendžia bendru susitarimu, numatant galimybę ginčą spręsti taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) ir (ar) teismine tvarka bei įtvirtinant aiškius valstybės įsipareigojimus šioje srityje;

6) peržiūrėti 10 straipsnį ir patikslinti suderinant straipsnio pavadinimą ir turinį, taip pat atskleidžiant kiekvienos iš išvardijamų teisių turinį. Manytina, kad Projekte turėtų būti skirtas didesnis dėmesys vaiko teisės į privatų gyvenimą apsaugai, ypač sudėtingose situacijose ir pan.;

7) svarstyti galimybę 11 straipsnio nuostatas perkelti į kitą skyrių, kuriame galėtų būti aptartos pagrindinės vaiko pareigos, jo atsakomybės ir elgesio ypatumai (kaip yra šiuo metu galiojančiame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, tačiau nėra aišku, kodėl šių nuostatų yra atsisakoma), arba į kitus skyrius, kadangi šio skyriaus ir 11 straipsnio turinys, manytina, nėra suderinti.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į termino „tėvai“ vartojimą, kadangi ne kiekvienas vaikas turi tėvus ir atitinkamai ši Projekto nuostata turėtų būti tikslinama. Tikslinama turėtų būti ir 11 straipsnio 2 punkto formuluotė („neatsižvelgiant į vaiko brandą“);

8) tikslinti 12 straipsnį, suderinant šio straipsnio pavadinimą ir turinį, taip pat išplečiant šias nuostatas, atsižvelgiant į kitus vaiko teisės ieškoti, gauti ir perduoti informaciją susijusius aspektus.

Siūlytina svarstyti galimybę įtvirtinti valstybės pozityvią pareigą dėl vaiko apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad vaiko apsauga nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio (ir jos įgyvendinimo mechanizmai) yra įtvirtinta ne tik Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme, tačiau ir kituose įstatymuose (Visuomenės informavimo įstatyme, Kino įstatyme) bei poįstatyminiuose teisės aktuose;

9) tikslinti ir išplėsti 13 straipsnio nuostatas dėl vaiko teisės į gyvenimo sąlygas užtikrinimo, įtvirtinant ne tik vaiko atstovų pagal įstatymą, bet ir valstybės bei vietos savivaldos institucijų pareigą dėl šios vaiko teisės įgyvendinimo, kaip yra įtvirtinta šiuo metu galiojančiame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme. Manytina, kad Projekte turėtų būti įtvirtinta ir kita galiojančio įstatymo nuostata dėl vaiko teisės į gyvenamąjį būstą, garantuojanti, kad nei vienas vaikas negali būti paliktas be gyvenamojo būsto, minimalių pragyvenimo lėšų ir t.t. Siūlytina svarstyti galimybę Projektą papildyti nuostatomis dėl pozityvios valstybės pareigos imtis priemonių, kad vaikas gautų išlaikymą iš tėvų ar kitų už jo išlaikymą atsakingų asmenų;

10) išplėsti 16 straipsnio nuostatas, įtvirtinant ne tik vaiko teisę į poilsį ir laisvalaikį, tačiau ir teisę žaisti, dalyvauti pramoginiuose renginiuose, kultūriniame ir kūrybiniame gyvenime bei su tuo susijusias valstybės pareigas, kurios garantuotų kiekvienam vaikui galimybę naudotis šiomis teisėmis;

11) išplėsti 17, 18 ir 19 straipsnių nuostatas dėl atitinkamai neįgalių vaikų, tautinių bendrijų (mažumų) vaikų ir nelydimų vaikų užsieniečių padėties, jų teisių apsaugos ypatumų ir kt.;

12) svarstyti 20 straipsnio, kuriame iš esmės įtvirtintos tik nuorodos į kitus įstatymus, neaptariamą konkrečios vaiko teisės ir neatskleidžiamą jų turinį, įgyvendinimo mechanizmas ir t.t., tikslumą. Kaip nurodyta aukščiau, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas turi būti pamatinis nacionalinis teisės aktas, remiantis kuriuo ir atsižvelgiant į kurį būtų rengiami kiti teisės aktai, reglamentuojantys atskiras su vaiko teisių įgyvendinimu susijusias sritis. Taip pat paminėtina, kad 20 straipsnyje įtvirtintos nuorodos nėra pakankamai išsamios ir tikslios;

13) manytina, kad Projekte turėtų būti vartojama sąvoka „vaikas“, ne „nepilnametis“, todėl turėtų peržiūrėtos ir patikslintos atitinkamos Projekto nuostatos.

11. Analizuojant galiojančio Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo ir siūlomo naujos redakcijos VTAPI projekto struktūrą bei atsižvelgiant į tai, kad Projekto rengėjai atsisakė tokių šiuo metu galiojančiame įstatyme esančių skyrių, kaip „Vaikas ir šeima“, „Negalios vaikas“, „Vaikas ir mokykla“, „Vaikas ir darbas“, nėra aiškūs ir suprantami Projekto rengėjų motyvai dėl III skyriaus „Vaikas ir socialinė aplinka“ palikimo ir atitinkamai vaiko teisių atskyrimo, vienas jų dėstant II skyriuje, o kitas – III skyriuje.

12. Kritiškai vertintinas Projekto rengėjų sprendimas susiaurinti bendrąsias nuostatas dėl vaiko apsaugos nuo žalingos socialinės aplinkos ir manytina, kad Projekto 21 straipsnyje turėtų būti įtvirtinta valstybės pareiga užtikrinti pagalbą kiekvienam vaikui, nukentėjusiam nuo

nusikalstamos veikos, kito blogo elgesio, patyrusiam žalingos socialinės aplinkos pasekmes ir kt., kuri sudarytų sąlygas vaikui atgauti fizinę bei psichologinę ir socialinę pusiausvyrą, sėkmingai reintegruoti į visuomenę ir t.t.

13. Patikslinti Projekto 22 straipsnį dėl vaiko apsaugos nuo psichiką veikiančių medžiagų, išplečiant šio straipsnio nuostatas prevencijos ir apsaugos srityje, taip pat suderinanti ir atspindėti atitinkamas nuostatas dėl atsakomybės taikymo ir pan. (pavyzdžiui, administracinė atsakomybė yra taikoma ir už tabako gaminių nupirkimą ar kitokį perdavimą nepilnamečiui ir kt.).

14. Siūlytina svarstyti galimybę peržiūrėti Projekto 12 ir 23 straipsnių nuostatas, įvertinant šių straipsnių (atskirų dalių) sujungimo galimybę, turint omenyje ir tai, kad yra žymiai daugiau kriterijų, remiantis kuriais informacija yra priskiriama darančia vaikui neigiamą poveikį.

15. Siūlytina svarstyti galimybę išplėsti Projekto 24 straipsnį ir įtvirtinti vaiko apsaugą ne tik nuo seksualinio išnaudojimo, bet nuo bet kokio kito išnaudojimo, vaikų grobimo, pardavimo ir prekybos jais. Taip pat turėtų būti derinamas ir tikslinamas šio straipsnio pavadinimas ir turinys, papildomai įvertinant, ar yra perkeltos atitinkamų tarptautinių dokumentų nuostatos, būtinos užtikrinti tinkamą prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimą.

Manytina, kad Projekto 24 straipsnio nuostatos turėtų būti tikslinamos ne tik aiškiau reglamentuojant vaiko atstovų pagal įstatymą pareigas dėl vaiko apsaugos nuo seksualinio smurto ir išnaudojimo ir t.t., tačiau taip pat atsižvelgiant į valstybės pareigą imtis priemonių, kuriomis būtų didinamas asmenų, nuolat bendraujančių su vaikais atitinkamuose sektoriuose ir srityse, informuotumas apie vaikų apsaugą ir jų teises, žinios apie seksualinį vaikų išnaudojimą, seksualinį smurtą, jų nustatymo būdus ir galimybę pranešti apie įtarimus; taip pat valstybės pareigą užtikrinti reikalingą pagalbą nukentėjusiems vaikams.

Projekto 24 ar kitame straipsnyje turėtų būti įtvirtintos nuostatos dėl to, kad atitinkamų sričių specialistams taikomos konfidencialumo taisyklės neribotų šių specialistų galimybes pranešti kompetentingoms (vaiko teisių apsaugos) institucijoms apie visus atvejus, kai yra pagrįstų priežasčių manyti, vaikas tapo seksualinio išnaudojimo ar seksualinės prievartos auka.

Siūlytina tikslinti Projekto 24 straipsnio 3 dalies formuotę, taip pat išplėsti šias nuostatas dėl aukos, kurios amžius nežinomas apsaugos, nurodant, kad nuostatos dėl asmens (aukos) apsaugos, kurio(-s) amžius nežinomas, taikomos tiek seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos aukoms, tiek prekybai žmonėmis aukoms.

Atsižvelgiant į šios garantijos taikymo svarbą ir kitose situacijose, siūlytina svarstyti galimybę Projektą papildyti bendra nuostata dėl atitinkamos apsaugos taikymo asmeniui, kurio amžius nėra žinomas, tačiau yra priežasčių manyti, kad jis gali būti vaikas.

Turėtų būti peržiūrėtos ir patikslintos Projekto 24 straipsnio 4 dalies nuostatos, kadangi nusikalstamų veikų, susijusių su seksualiniu išnaudojimu (plačiąja prasme), yra daugiau nei nurodyta.

16. Tikslinti Projekto 25 straipsnį ir svarstyti galimybę išplėsti nusikalstamų veikų, už kurias teistiems asmenims būtų draudžiama dirbti darbą ar užsiimti atitinkama veikla susijusia su vaikais.

Siūlytina minėto straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinti nuostatą, kad šis apribojimas yra taikomas ir asmenims, dirbantiems savanorystės pagrindais. Kritiškai vertintinas Projekto rengėjų siūlymas šį apribojimą taikyti tik pirminės sveikatos priežiūros įstaigose.

Siūlytina tikslinti Projekto 25 straipsnio 2 dalies nuostatas, įtvirtinant darbdavio pareigą pareikalauti ir atitinkamai galimo darbuotojo pareigą pateikti darbdaviui dokumentą, patvirtinantį,

kad nėra kliūčių jo įdarbinimui (asmuo nėra teistas už atitinkamas nusikalstamas veikas). Taip pat Projekto 25 straipsnį papildyti nuostatomis, kuriose būtų aptartas 25 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto draudimo įgyvendinimo (priežiūros ir kontrolės) mechanizmas.

17. Projekto 26 straipsnio nuostatos turėtų būti iš esmės tikslinamos, visų pirma atsižvelgiant į Projekto 2 straipsnyje įtvirtintą vaiko atstovų pagal įstatymą sąvoką, apimančią ne tik vaiko tėvus, globėjus, rūpintojus, bet ir kitus asmenis. Manytina, kad kultų problemų taikant 26 straipsnio nuostatas dėl siūlomos Projekto 2 pateiktos sąvokos „vaiko atstovai pagal įstatymą“.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus argumentus, turėtų būti tikslinamos ir Projekto 27 straipsnio nuostatos – nuoroda į vaiko atstovus pagal įstatymą.

18. Nekvestionuojant, jog atitinkamo amžiaus vaiko nepalikimas be priežiūros, užtikrintų šio vaiko saugumą ir t.t., manytina, kad turėtų būti plačiau diskutuojama galimybė įtvirtinti įpareigojimą – draudimą vaiko atstovams pagal įstatymą palikti tam tikro amžiaus vaikus be priežiūros, ypačiai neįtvirtinant valstybės ar vietos savivaldos pareigos užtikrinti sąlygas, būtinas tinkamam šios vaiko atstovų pagal įstatymą pareigos vykdymui (Projekto 27 straipsnio 5 dalis). Pažymėtina, jog esamos paslaugų, pagalbos, paramos ir užimtumo sistemos nesudaro faktiškai jokių galimybių vaiko atstovams pagal įstatymą tinkamai vykdyti šią pareigą. Projekte numatoma (44 straipsnio 3 punktas) abstrakti norma, jog savivaldybės institucijos užtikrina moksleivių iki 14 metų užimtumo po pamokų bei per atostogas prieinamumą, nepakankama. Taip pat nėra aiškūs Projekto rengėjų argumentai, kodėl siūloma nustatyti būtent 7 ir (iki /virš) 14 metų vaikų amžiaus ribas, sprendžiant vaiko priežiūros ir kt. klausimus dėl vaikų nepalikimo (priežiūros).

19. Turėtų būti plačiau diskutuojama dėl Projekto 28 straipsnio nuostatų bei, siekiant išvengti galimo piktnaudžiavimo ir neteisėto tėvų valdžios perleidimo. Šio straipsnio nuostatos turėtų būti iš esmės tikslinamos, aiškiai ir konkrečiai apibrėžiant, kad įgaliojimu negali būti perduotos asmeninės tėvų teisės ir pareigos, taip pat įtvirtinant šio dokumento galiojimo terminą, galimus veiksmus ar pan.

Atsižvelgiant į praktikoje pasitaikančias situacijas, kai vaiko atstovai pagal įstatymą negali priimti ar dalyvauti sprendimų, susijusių su vaiku, priėmimo, turėtų būti tikslinamos Projekto 28 straipsnio nuostatos, numatant, kad iki bus išspręstas vaiko atstovavimo klausimas, vaiko atstovo pagal įstatymą pareigas atlieka savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius.

20. Atsižvelgiant į tai, kad dėl Projekto 29 ir 30 straipsnių nuostatų, susijusių su ypatingu asmens duomenų tvarkymu ir perdavimu tretiesiems asmenims, buvo diskutuojama kompetentingų institucijų ir svarstomi konkrečios šių nuostatų formuluotės, siūlytina papildyti ir patikslinti jas:

1) 29 straipsnio 2 dalyje prieš žodžius „nepaisant to“ įrašyti žodžius „nesunkių ir apysunkių nusikaltimų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XVII skyriuje, XVIII skyriuje, XIX skyriuje, XX skyriuje, XXIII skyriuje nepilnamečiui atvejais“.

2) 30 straipsnio 1 dalyje po žodžių „su tuo vaiku gyvenančio asmens“ įrašyti žodžius „arba asmens, priėmusio vaiką svečiuotis“. Tikslinti šio straipsnio 2 dalies nuostatą „faktiškai kartu su vaiku gyvenančio asmens“, suderinant ją su 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų sąrašu. Taip pat abejonių kelia ir praktinio įgyvendinimo aspektu nėra aiškios Projekto 30 straipsnio 2 dalies nuostatos, remiantis kuriomis Vaiko teisių apsaugos skyrius turės nustatyti ir priimti sprendimą dėl prašymo pagrįstumo ir grėsmės vaikui nukentėti bei imtis veiksmų vaiko teisių apsaugai užtikrinti. Siūlytina tikslinti šias nuostatas.

21. Itin kritiškai vertintinas Projekto rengėjų sprendimas į Projektą neperkelti šiuo metu galiojančiame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintų nuostatų dėl atsakomybės už vaiko teisių pažeidimus (IX skyrius), kuriomis vadovaujamosi praktikoje, sprendžiant asmens atsakomybės klausimą bei formuluojamos nuostatos dėl konkrečių specialistų ir t.t. atsakomybės už vaiko teisių pažeidimus. Manome, kad šios nuostatos turėtų būti (patikslinus, patobulinus jas) perkeltos ir į parengtą Projektą.

22. Tikslinti Projekto 31 straipsnio 1 dalį, įtvirtinant pareigą pranešti ne tik apie (žinomą, aiškų) vaiko teisių pažeidimą, tačiau ir galimą vaiko teisių pažeidimą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad iš esmės to paties (platesnio) turinio nuostatos yra įtvirtintos Civiliniame kodekse.

Nėra aiškus tikslas nuostatos, įtvirtintos 31 straipsnio 5 dalyje, dėl vaiko teisės kreiptis į švietimo, sveikatos apsaugos ar kitas įstaigas dėl jo teisių pažeidimo. Atkreiptinas dėmesys, jog šiame straipsnyje nėra įtvirtinta ir detalizuota vaiko teisė kreiptis į teismą. Taip pat pastebėtina, jog kiekvienas vaikas turi teisę (gali) savarankiškai kreiptis į vaiko teisių apsaugos kontrolierių ir vaiko kreipimuisi nėra taikomi jokie reikalavimai.

Svarstyti galimybę papildyti Projekto 31 straipsnio 5 dalies nuostatas, numatant keitimąsi atitinkama informacija, gautus pranešimus tarp savivaldybės administracijos vaiko tiesių apsaugos skyrių ir policijos, kadangi pastaroji taip pat gaus pranešimus apie (galimus) vaiko teisių pažeidimus.

23. Siūlytina sukonkretinti, patikslinti ir suderinti Projekto nuostatas, užtikrinant aiškiają takoskyrą tarp procedūrų, kai vaikas yra (gali būti) skubiai arba planuotai paimamas iš vaiko atstovų pagal įstatymą ar kitos nesaugios aplinkos.

24. Tobulinti Projekto 32 straipsnį:

1) šio straipsnio 1 dalį – įtvirtinant, kad pranešimas apie (galimą) vaiko teisių pažeidimą nagrinėjimas ir vaiko atvejo peržiūros organizavimo tvarka(-os) yra nustatomos ne savivaldybės administracijos, tačiau tvirtinamos socialinės apsaugos ir darbo ministro, taip užtikrinant vieningą praktikos formavimąsi savivaldybėse. Taip pat pakartotinai paminėtina, kad pranešimą apie (galimą) vaiko teisių pažeidimą gali gauti ir policija. Manytina, šis aspektais taip pat galėtų būti atspindėtas;

2) svarstyti, kiek išsamiai Projekte tikslinga reglamentuoti pranešimo apie (galimą) vaiko teisių pažeidimą nagrinėjimo procedūras, ar įstatyme turėtų būti įtvirtintos tik bendros, esminės nuostatos ir nuoroda dėl išsamaus reglamentavimo specialiame teisės akte ar pan.;

3) suderinant šio straipsnio 1 ir 2 dalies nuostatas. Pastebėtina, kad remiantis 2 dalies nuostatomis, jeigu informacija apie vaiko teisių pažeidimą pasitvirtins, bus organizuojamas ir vykdomas vaiko atvejo peržiūras, tačiau, atkreiptinas dėmesys į tai, kad vaiko atvejo peržiūra galės būti organizuojama iš karto gavus pranešimą apie vaiko teisių pažeidimą (1 dalis);

4) svarstant galimybę įtvirtinti pranešimų nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo terminus;

5) tikslinant šio straipsnio 3 dalies formuluotę – „atestuoto darbuotojo“ sąvoką;

6) tikslinant šio straipsnio 4 dalies formuluotę, kadangi esama formuluotė leidžia daryti išvadą, kad informaciją apie vaiką ir jo atstovus pagal įstatymą privalės pateikti tik vaiko atvejo peržiūros dalyviai, tačiau joje nedalyvaujantys tokios pareigos neturės.

25. Neaiškus Projekto 33 straipsnyje numatyto Pagalbos plano santykis su socialinių paslaugų poreikio vertinimu bei socialinio darbo su šeima planu, numatytais Socialinių paslaugų įstatyme bei poįstatyminiuose teisės aktuose.

Siūlytina patikslinti šio straipsnio 1 dalies nuostatas, įtvirtinant, jog Vaiko teisių apsaugos skyrius kreipiasi į savivaldybės įgaliotą socialinių paslaugų įstaigą dėl Pagalbos plano sudarymo bei nustatant konkrečius terminus ar pan.

Taip pat nėra aišku, ar šeima bus įrašyta į socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitą.

Projekto 33 straipsnio 6 dalyje numatyti pagrindai, kuriems esant vaikas gali būti paimamas iš šeimos, turėtų būti suderinti su Civiliniame kodekse nustatytais pagrindais. Taip pat siūlytina peržiūrėti tiek šio straipsnio 6 dalyje, tiek kituose straipsniuose įtvirtintos nuorodos „reali grėsmė vaiko sveikatai ar gyvybei“ vartojimo aiškumą, atitikimą straipsnio turiniui ir pan. bei jas atitinkamai patikslinti.

Svarstyti, kiek išsamiai ir detalai Pagalbos planas ir jo įgyvendinimas turi būti reglamentuotas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, ar tam tikros nuostatos turėtų būti įtvirtintos atitinkamame poįstatyminiame teisės akte, įvardintame šiame įstatyme. Manome, kad šiame įstatyme turi būti įtvirtinti tik tam tikri teisiniai atitinkamų veiksmų atlikimo pagrindai ir principai, kompetentingi subjektai, pagrindiniai jų įgaliojimai, privalomi atlikti veiksmai ir pan.

26. Siūlytina sukonkretinti ir suderinti tarpusavyje Projekto 33 ir 34 straipsnių nuostatas. Taip pat turėtų būti derinamos tarpusavyje 34 straipsnio atskirų dalių nuostatos (pavyzdžiui, straipsnio 1 dalyje kalbama apie grėsmę vaiko sveikatai ar gyvybei, 2 dalyje – apie nesaugią vaikui aplinką).

27. Siūlytina suderinti tarpusavyje atitinkamas Projekto 34 ir 35 straipsnių nuostatas, taip pat svarstyti galimybę tikslinti ir šių straipsnių pavadinimą, atsižvelgiant į turinį.

Pastebėtina, jog 35 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad Vaiko teisių apsaugos skyrius atitinkamus veiksmus atlieka tik darbo metu, tačiau 34 straipsnyje šių nuostatų (išimčių) nėra įtvirtinta.

Vertinant Projekto 35 straipsnio 2 dalies nuostatas, pastebėtina, jog Projekto 32 straipsnyje numatytas pagalbos vaikui planas, o ne vaiko paėmimas iš šeimos.

Svarstyti ir plačiau diskutuoti Projekto 35 straipsnio 3 dalies nuostatas dėl vaiko perdavimo giminaičiams, kadangi skubaus vaiko paėmimo atveju, abejotina, jog bus galimybių įvertinti artimųjų ar kitų vaiko giminaičių tinkamumą ir gebėjimą pasirūpinti vaiku. Taip pat turint omenyje šio straipsnio 8 dalies nuostatas, darytina išvada, kad pasibaigus Vaiko teisių apsaugos skyriaus darbo laikui, giminaičių turės ieškoti ir atsakomybę už giminaičių galimybės tinkamai prižiūrėti vaiką, užtikrinti jam saugią aplinką ir pan. vertinimą turės prisiimti policijos pareigūnai.

Paminėtina, kad 35 straipsnio 4 ir 5 dalies nuostatos iš dalies kartojasi ir galėtų būti svarstoma galimybė dėl šių nuostatų sujungimo.

Abejonių kelia ir nėra pakankamai aiškios nuostatos dėl vaikų perdavimo vieniems ar kitiems globėjams, šių nuostatų išimtinumo, vaiko galimybės būti perduotam ir globojam tik tam tikro globėjo. Pavyzdžiui, nėra visiškai aišku, ar kūdikio globa gali būti patikėta tik socialiniam globėjui ir profesionalioms šeimynoms, ar ir kitiems globėjams; kodėl sutrikusio vystymosi kūdikiai negali būti globojami globėjų šeimose arba šeimynose (o tai prieštarauja Šeimynų įstatymo pakeitimo projektui), be to tokia formuluotė suponuoja, kad sutrikusio vystymosi kūdikiai bus nukreipiami į institucijas; ir t.t.).

Svarstyti, ar Projekto 35 straipsnio 4 dalyje vietoj sąvokos „socialinis globėjas“ neturėtų būti vartojama sąvoka „globėjas“.

Siūlytina svarstyti galimybę 35 straipsnį papildyti nuostata – principu dėl brolių ir seserų neišskyrimo, išskyrus išimtinius atvejus.

Siūlytina patikslinti ir papildyti šį (ar ir kitus straipsnius) straipsnį, aiškiai įtvirtinant, kad policija taip pat turi teisę savarankiškai paimti vaiką, atitinkamai suderinant 35 straipsnio 1 ir 8 dalies nuostatas. Taip pat manytina, kad turėtų būti patikslinta 35 straipsnio 8 dalis dėl policijos paimtų vaikų apgyvendinimo, išplečiant nuorodą į kitas šio straipsnio dalis (asmenų, kuriems gali būti perduotas vaikas ratą).

28. Tikslinti Projekto 36 straipsnį, taip pat ir atsižvelgiant į straipsnio pavadinimo ir turinio neatitikimus.

Abejonių kelia nuostatos dėl teismo leidimo paimti vaiką, atsižvelgiant į tai, kad šiame straipsnyje yra (turėtų būti) reglamentuotos procedūros, sprendimai ir t.t., kai vaikas jau buvo (yra) skubiai paimtas. Taip pat svarstyti galimybę papildyti straipsnį, įtvirtinant konkrečius terminus atitinkamų veiksmų atlikimui.

29. Tikslinti Projekto 37 straipsnio turinį, užtikrinant teisinio reglamentavimo aiškumą ir nuoseklumą, derinant šios straipsnio nuostatas su Civilinio kodekse nustatytais tėvų valdžios apribojimo pagrindais.

Svarstyti galimybę nustatyti, kad pakartotinė vaiko atvejo peržiūra būtų organizuojama iki baigiant įgyvendinti Pagalbos planą arba pasibaigiant vaiko laikinajai globai (rūpybai) (37 straipsnio 1 dalis).

30. Tikslinti Projekto 38 straipsnio nuostatas ir formuluotes, taip pat atsižvelgiant ir į pavadinimo bei turinio nuostatas.

Turėtų būti peržiūrėtos, patikslintos ir suderintos 1 ir 2 dalies nuostatos (nuorodos) dėl pagalbos ir paslaugų. Taip pat paminėtina, kad šio straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata dėl pagalbos teikimo tik vaiko atstovams pagal įstatymą, kartu su vaiku gyvenantiems (gyvenusiems) asmenims, tačiau nėra nuostatos dėl pagalbos vaikui teikimo. Abejonių kelia ir 1 dalies nuostata, remiantis kuria, pagalba būtų teikiama tik socialinę riziką patiriantiems asmenims.

Nėra aiškūs Projekto rengėjų argumentai ir itin kritiškai vertintos Projekto 38 straipsnio 4 dalies nuostatos, kuriomis numatoma, kad vaikas, kuriam reikalinga pagalba, be paties vaiko sutikimo galėtų būti apgyvendintas vaikų socializacijos centre. Pažymėtina, kad vaikų socializacijos centre vaikai apgyvendinami esant Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme arba Baudžiamajame kodekse nustatytiems pagrindams.

31. Nėra aiškūs Projekto rengėjų argumentai, kuriais remiantis siūloma atsisakyti galiojančiame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintos vaiko teisių apsaugos sistemos ir kitų susijusių nuostatų. Manytina, kad Projekto VI skyrius turėtų būti iš esmės peržiūrėtas ir koreguojamas:

1) šio skyriaus nuostatos turėtų būti išplėtos, laikantis nuomonės, jog būtent pamatiniame nacionaliniame vaiko teisių apsaugos teisės akte turėtų būti įtvirtintos bendrosios nuostatos dėl institucijų, dalyvaujančių vaiko teisių apsaugos, statuso, jų veiklos pobūdžio ir pan. Taip pat Projekte turėtų būti įtvirtintos nuostatos dėl nevyriausybinio ir privataus sektorių, žiniasklaidos, vietos bendruomenių, visuomenės ir kitų asmenų dalyvavimo vaiko teisių apsaugos srityje ir pan.;

2) reglamentuojant vaiko teisių apsaugos institucijų sistemą pasigendama konkrečių valstybės institucijoms suteiktų svertų, kurie leistų užtikrinti vienodą vaiko teisių apsaugos užtikrinimo lygį visose savivaldybėse. Numatytos priemonės yra neadekvačios šiam tikslui

pasiiekti, be to, kai kurios iš jų manytina negalės būti įgyvendinamos praktikoje (pavyzdžiui, nustatyti savivaldybės administracijos padalinio tarnautojų pareigybių lygių ir kategorijų);

3) dubliuojasi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai (Projekto 40 straipsnio 12 punktas) ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai (Projekto 43 straipsnio 1 dalies 3 punktas) priskirtinos metodinio vadovavimo funkcijos;

4) neaiškūs argumentai, kodėl nustatant institucijų kompetencijas, jos apibrėžiamos skirtinga apimtimi – vienu institucijų nurodomi uždaviniai, kitų institucijų teisės ir pareigos;

5) atsižvelgiant į tarpžinybinio bendradarbiavimo svarbą ir atskirų ministerijų funkcijas bei kompetenciją vaiko teisių apsaugos srityje, siūlytina svarstyti galimybę Tarpžinybinę vaiko gerovės tarybą formuoti prie Vyriausybės, sudaryti iš ministerijų viceministrų (atsižvelgiant į nagrinėjamų klausimų pobūdį bei priimamus sprendimus). Šios Tarybos paskirtis, nurodyta 42 straipsnio 1 dalyje, neatitinka Tarybos funkcijų, nurodytų to paties straipsnio 4 dalyje;

6) ministerijų kompetencijos vaiko teisių apsaugos srityje aptartos fragmentiškai; nėra aptarta kitų (susijusių) ministerijų kompetencija (pavyzdžiui, Kultūros ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos);

7) Projekto 41 straipsnio 3 dalies 5 punktas turėtų būti tikslinamas, konkrečiau apibrėžiant kokią informaciją, kokiais vaikų klausimais privalo kaupti, sisteminti ir analizuoti Švietimo ir mokslo ministerija;

8) atsižvelgiant į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai numatomas papildomas funkcijas ir teises (Projekto 43 straipsnio 2 dalies 2 punktas), būtina spręsti klausimą dėl atitinkamų nuostatų įtvirtinimo Civilinio proceso kodekse. Taip pat turėtų būti peržiūrėtos 43 straipsnio 2 dalies 3 ir 4 punktų nuostatos, įvertinant jau veikiančią (egzistuojančią) vaiko teisių priežiūros ir individualių pažeidimų kontrolės mechanizmą, bei suderinant su Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovo apskrityje įgaliojimais;

9) Savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių funkcijos pateikiamos abstrakčiai, neviseiškai atspindi šios institucijos vaidmenį ir vietą vaiko teisių apsaugos sistemoje (Projekto 45 straipsnis);

10) vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus funkcijos pagal Projekto 46 straipsnio nuostatų formuluotę yra susiaurinamos, todėl siūlytina jas tikslinti bei papildomai nurodyti, jog vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus funkcijas ir įgaliojimus apibrėžia specialus įstatymas;

11) turint omenyje Projekto 47 straipsnyje įtvirtintas lygių galimybių kontrolieriaus funkcijas, atkreiptinas dėmesys, jog vaiko teisių apsaugos kontrolierius taip pat tiria skundus ir pradeda tyrimus savo iniciatyva, atliekant vertinimus ir t.t., susijusius su (galimais) vaiko diskriminavimo atvejais, taip pat siekdamas užkirsti kelią galimai vaiko diskriminacijai. Pažymėtina ir tai, kad visų kontrolierių institucijų kompetencijos, funkcijos ir įgaliojimai yra aiškiai apibrėžti specialiuosiuose kontrolierių veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose. Atsižvelgiant į tai, siūlytume tikslinti Projekto 47 straipsnio nuostatas;

12) atsižvelgiant į Projekto rengėjų iniciatyvą dėl nuostatų, susijusių su lygių galimybių kontrolieriaus veikla įtvirtinimo, siūlytina svarstyti galimybę Projektą papildyti nuostatomis ir dėl žurnalistų etikos inspektoriaus, kontroliuojančio Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo nuostatų įgyvendinimą.

13) manome, kad Projektas turėtų būti papildytas nuostatomis dėl savivaldybių administracijų ir mokyklų vaiko gerovės komisijų veiklos, jų įgaliojimų ir pan., kurie yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme.

Apibendrintai vertinant Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimo projektą, teigtina, kad Projektas turėtų būti iš esmės tobulinamas, ypatingą dėmesį skiriant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatomis, šioje konvencijoje įtvirtintų vaiko teisių turiniui, vaiko atstovų pagal įstatymą ir valstybės pareigoms dėl vaiko teisių užtikrinimo. Taip pat rengianti Projektą turėtų būti vadovaujama ir atsižvelgiama į Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto pastabas (žodines ir rašytines), pateiktas Lietuvai, įvertintus Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje; bendruosius komentarus dėl atskirų vaiko teisių; Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos vadovą; Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką ir kt. Pastebėtina, kad Projektas turėtų būti tikslinamas ir gramatine, lingvistine ir logine prasme; nuostatos turėtų būti aiškios ir t.t.

Atsižvelgiant į tai, paminėtina, kad iš esmės peržiūrėto ir patobulinto Projekto derinimas ateityje taip pat neišvengiamai gali pareikalauti ir papildomo konkrečių atskirų nuostatų vertinimo ir detalaus derinimo.

II. Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.48, 3.151, 3.153, 3.172, 3.176, 3.182, 3.183, 3.184, 3.209, 3.210, 3.211, 3.212, 3.217, 3.218, 3.219, 3.220, 3.224, 3.254, 3.255, 3.257, 3.259, 3.260, 3.262, 3.264, 3.266 ir 3.269 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (toliau – Projektas) projekto Nr. 13-3191-01

1. Siekiant įtvirtinti išimtį Civiliniame kodekse, kuri numatyta, jog valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija ir globos (rūpybos) institucija neteikia teismui išvados dėl ginčo tais atvejais, kai pati inicijuoja atitinkamą procesą, siekiant teisinio aiškumo ir tikslumo, siūlytina patikslinti siūlomo Projekto 3.48 straipsnio konstrukciją, kadangi pagal dabartinę formuluotę ir pareiga dalyvauti nagrinėjant ginčą patektų po išimties taikymo sąlyga.

2. Kelia pagrįstų abejonių praktinis Civilinio kodekso 3.182 straipsnio 3 dalies pakeitimo įgyvendinimas, kuriuo suteikiama teisė valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijai teisę kreiptis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo panaikinimo, ypatingai neterminuoto tėvų valdžios apribojimo atveju, kadangi praktikoje gali būti sudėtinga nustatyti atskaitos tašką, nuo kurio turėtų būti skaičiuojamas 3 mėnesių terminas. Šiuo aspektu taip pat pastebėtina, kad tėvų vengimas kreiptis į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo panaikinimo tam tikra prasme patvirtina tėvų teisių ir pareigų vaiko atžvilgiu ir atsakomybės už jį prisiėmimo (pasirengimo prisiimti) suvokimo stoką. Pagal Projekto rengėjų aiškinamajame rašte pateikiamus tokio reglamentavimo poreikio argumentus galima daryti prielaidą, kad vienas iš jų – vaiko išlaikymo skyrimas iš valstybės lėšų. Atsižvelgiant į pastarąjį aspektą, manytina, kad šis klausimas galėtų ir turėtų būti sprendžiamas per kitus ir pačiuose projektuose siūlomus teisinio reglamentavimo pakeitimus (pavyzdžiui, visais atvejais priteisiant išlaikymą iš tėvų vaikams, kurių valdžia ribojama teisės aktų nustatyta tvarka, ir pan.).

3. Tikslinga pakartotinai peržiūrėti keičiamas Civilinio kodekso 3.210 straipsnio 6 dalies nuostatas, kuriomis remiantis pirmumo teisė įvaikinti vaikus suteikiama asmenims, įvaikinantiems savo sutuoktinio vaikus ir įvaikius, įvertinant aplinkybę, kad tokiais atvejais neaišku, kokia praktikoje turėtų būti situacija šiai aplinkybei atsirasti (numatyta šio straipsnio 6 dalyje), t. y. kai tą patį vaiką nori įsivaikinti keli įvaikintojai (atsižvelgiant į tai, kad nei šie vaikai, nei galimas įvaikintojas (sutuoktinis) nėra įtraukiami į atitinkamus kitais atvejais privalomus sąrašus). Taip pat manytina, kad pastarasis straipsnis galėtų būti tikslinamas aiškiai nustatant prioritetų hierarchijos, eiliškumo privalomumą, aiškią prioritetų taikymo tvarką.

4. Projektų rengėjo aiškinamajame rašte pateikiami teisinio reglamentavimo pakeitimo motyvai dėl vaikų teisių užtikrinimo, tėvams laikinai išvykus dirbti ar mokytis į užsienį, ir siūlomas teisinio reglamentavimo pakeitimas, kelia abejonių dėl apsibrėžiamų tikslų (sustiprins tėvų atsakomybę, drausmės tėvus dėl piktnaudžiavimo tėvų valdžia ir pan.) pasiekimo būtent tokiais teisinio reglamentavimo pakeitimais. Atitinkamai abejonių kelių ir numatytas laikotarpis, kuriam tokia globa galėtų būti paskirta (6 mėnesių laikotarpis). Galima daryti prielaidą, kad terminas siejamas su laikino išvykimo iš šalies laikotarpiu ar pan., tačiau nuolatinis ar laikinas išvykimas vaiko teisių įgyvendinimo aspektu gali būti labai skirtingas ir turėtų priklausyti nuo konkrečių individualių aplinkybių, objektyviai įrodančių ir lemiančių išvykimo nuolatinumą ar laikinumą (pavyzdžiui, tėvų studijos užsienyje 1 metų laikotarpiui ar pan.). Nepaneigta, kad tėvams neturėtų būti paliekama teisinė galimybė piktnaudžiauti suteikta galimybe ir nepagrįstai ilgai, tam tikra prasme atsisakant savo teisių ir pareigų vaikui, palikti vaiką kito asmens (teisinėje ir faktinėje) priežiūroje, tačiau tėvų piktnaudžiavimo problemos klausimas išimtinai termino nustatymu negalėtų būti išspręstas. Pastaruoju aspektu taip pat atkreiptinas dėmesys, kad tikslinga peržiūrėti 3.262 straipsnio siūlomą pakeitimą, kuris numato, jog *ad hoc* globėjas skiriamas nuo tėvų prašymo pateikimo teismui dienos. Siūlytina globėjo skyrimo pradžią sieti su tėvų prašyme nurodyta diena (kadangi klausimas turėtų būti išspręstas iki tėvų išvykimo laikotarpio).

5. Siūlytina pakartotinai įvertinti ir/ar aiškinamajame rašte pagrįsti pakeitimus, pagal kuriuos atsisakoma išimties, jog norintys įvaikinti giminaičiai neturi būti įtraukti į asmenų, norinčių įvaikinti vaikus apskaitą (Projekto 3.210 straipsnio 5 dalis).

6. Tikslintina Projekto 3.262 straipsnio 2 dalis, nurodant, kad pastaroji nuostata taikoma tada, kai teismas leidimą duoda būtent tais atvejais, kai tėvai dėl išvykimo negali laikinai pasirūpinti savo vaikais (kaip tai numatyta kituose siūlomuose kodekso pakeitimo straipsniuose).

7. Iš pateikto Projekto, neaišku, kaip bus ir turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl vaiko globos (rūpybos), t. y. nustatoma laikinoji ar nuolatinė globa, kai tėvams tėvų valdžia bus apribota terminuotai. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal galiojančią Civilinio proceso kodekso 407 straipsnį (pakeitimo Projekto rengėjai šiuo aspektu nenumato), priimdamas sprendimą apriboti tėvų valdžią teismas tuo pačiu sprendimu nustato vaikui nuolatinę globą (rūpybą).

8. Tikslinga peržiūrėti numatomą sumažinti Projekto 3.259 straipsnio 1 dalyje vaikų, globojamų šeimoje, maksimalų skaičių. Manytina, jog toks sumažinimas nėra pagrįstas ar pakankamai argumentuotas, ar galėtų pasiekti aiškinamajame rašte nurodomų tikslų.

9. Abejonių kelia Projekto 3.259 straipsnio 4 dalies nuostata, abstrakčiai numatanti, jog vaiko globa (rūpyba) šeimoje gali būti atlygintina teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Manytina, jog vaiko laikinosios ir nuolatinės globos (rūpybos) organizavimo tvarką turėtų nustatyti ne Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija, o pati Vyriausybė.

11. Priimant sprendimą dėl asmens tinkamumo būti įvaikintoju arba globėju (rūpintoju) yra itin svarbu patikrinti, ar šio asmens atžvilgiu nebuvo priimtas ir įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis, kuriuo asmuo buvo pripažintas kaltu dėl nusikalstamos veikos. Šiuo metu įstatyminio lygmens teisės aktuose nėra įtvirtintas tiesioginis draudimas ar ribojimas įvaikinti teistiems asmenims, taip pat numatyta, kad globėju (rūpintoju) negali būti skiriamas asmuo teistas už tyčinius nusikaltimus. Siūlytina svarstyti galimybę papildyti projektą nuostatomis dėl Civilinio kodekso 3.210 straipsnio 4 dalies ir 3.269 straipsnio 6 punkto pakeitimo, įtvirtinant, kad atitinkamai įvaikintojais ir globėjais (rūpintojais) negali būti asmenys, kurie yra teisti už tyčinę nusikalstamą veiką, neatsižvelgiant į teistumo išnykimą ar panaikinimą, taip pat teisti už kitą

nusikalstamą veiką, jeigu teistumas neišnykęs arba nepanaikintas, arba pripažinti kaltais dėl baudžiamojo nusižengimo ir neatlikę paskirtos bausmės.

Svarstyta galimybė minėtuose straipsniuose įtvirtinti nuostatą, kad atsižvelgiant į vaiko interesus gali būti taikoma išimtis, tokiu atveju minėtas draudimas nebūtų absoliutus ir būtų sudarytos galimybės asmenis, kompetentingiems ir atsakingiems už įvaikintojų bei globėjų (rūpintojų) parinkimą, ne formaliai, o objektyviai įvertinti asmens galimybę būti įvaikintoju ar globėju (rūpintoju) bei priimti vaiko teises ir interesus atitinkantį sprendimą.

Siekiant suderinti reikalavimus taikomus asmenims, norintiems būti įvaikintojais ir globėjais (rūpintojais), siūlytina Civilinio kodekso 3.210 straipsnio 4 dalį papildyti nuostata, kad įvaikintojais negali būti asmenys, nuo kurių yra atskirtas vaikas ir atitinkamai patikslinti 3.269 straipsnio 3 punktą, numatant, kad vaiko globėju (rūpintoju) negali būti asmuo, nuo kurio yra atskirtas vaikas.

12. Siekiant didinti tėvų atsakomybę (kurio taip pat siekiama projektais), siūlytina įvertinti poreikį įtvirtinti ir atskiras nuostatas, susijusias su tėvų pareiga išlaikyti vaikus laikinosios globos (rūpybos) laikotarpiu.

III. Dėl Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 2, 13, 18, 19 ir 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (toliau – Projektas) projekto Nr. 13-3196-01

1. Siūlytina tikslinti Projekto 2 straipsnio 7 dalyje ketinamą įtvirtinti socialinės rizikos sąvoką, atsižvelgiant į tai, kad pagal Tarptautinę statistinę ligų ir sveikatos problemų klasifikaciją (TLK - 10) psichoaktyviosiomis bei sukeliančiomis priklausomybę medžiagomis laikomas alkoholis, opioidai, kanabinoidai, raminamieji ir migdomieji, kokainas ir kokos preparatai, haliucinogenai, lakiosios medžiagos, stimulantai ir kofeinas, tabakas.

2. Siūlytina suderinti Projekto 2 straipsnio 7 dalyje siūlomos socialinės rizikos apibrėžime vartojamas sąvokas „psichologinė, fizinė ar seksualinė prievarta; smurtas“ su kartu pateiktame derinti Vaiko teisių apsaugos pagrindų projekte nurodytomis smurto formomis: fizinis, emocinis, seksualinis, nepriežiūra.

3. Atsižvelgiant į Socialių paslaugų įstatymo turinį, šiame įstatyme ir poįstatyminiuose šio įstatymo įgyvendinimui skirtuose teisės aktuose vartojamas sąvokas, siūlytina pakartotinai apsvarstyti socialinės rizikos suaugusio asmens (Projekto 2 straipsnio 7 dalis), socialinės rizikos šeimos (Projekto 2 straipsnio 8 dalis) ir socialinės rizikos vaiko (Projekto 2 straipsnio 9 dalis) sąvokų atsisakymo tikslingumą.

4. Atsižvelgiant į įstatymų projektų aiškinamajame rašte nurodytą siekį įteisinti socialinių globėjų, kaip profesionalių darbuotojų, institutą, tikslintina Projekto 2 straipsnio 8 dalyje siūloma įtvirtinti socialinio globėjo sąvoka, kadangi esanti formuluotė iš esmės neatskleidžia socialinio globėjo ir šiuo metu teisės aktuose naudojamos „globėjo“ sąvokos skirtumą. Socialinio globėjo sąvoka taip pat tikslintina ir šiais aspektais: neaišku kokių teisiniu pagrindu ir kokią priežiūrą (kokią paslaugą) teiks socialinis globėjas, kokios trukmės numatoma priežiūra (kelių valandų, dienos); kur socialinis globėjas teiks paslaugas (savo šeimoje, bendruomenėje ir pan.).

Įtvirtinta sąvoka yra dviprasmiška (gali būti suprantama dviprasmiškai) prižiūrimų ar globojamų vaikų atžvilgiu – pateikta formuluotė leidžia daryti prielaidą, jog socialinis globėjas globos be tėvų globos likusius vaikus ir prižiūrės (kadangi globa nustatoma tik be tėvų globos likusiems vaikams) vaikus su negalia, vaikus, patiriančius socialinę riziką.

Neaiškūs ir prieštaraujantys aiškinamajame rašte nurodytiems tikslams (plėsti alternatyvias stacionariai globai globos vaikams paslaugas, įtvirtinti, kad vaikus globojanti šeima gali globoti ir vaikus, susijusius giminystės ryšiais) Projekto rengėjų argumentai eliminuojantys galimybę socialiniam globėjui globoti (rūpintis), prižiūrėti vaikus, susijusius su globėju giminystės ryšiais. Manytina, kad toks siūlomas teisinis reglamentavimas neatitinka geriausių vaiko interesų principo.

5. Siekiant teisinio reglamentavimo nuoseklumo bei aiškumo, siūlytina Projekte nurodyti, kokie specialūs reikalavimai keliami socialiniam globėjui, atlyginimo už jo teikiamas paslaugas bendruosius principus (iš kokių lėšų finansuojamas užmokestis, kas finansuoja, kas įdarbina ir pan.), socialinio globėjo paslaugų teikimo vietą (savo šeimoje, bendruomenėje ar pan.).

6. Neaiškūs yra socialinio globėjo (ypač jei jis globos (rūpintis) ir/ar prižiūrės vaikus savo šeimoje) sąvokos santykis (skirtumai) su globėjo ir vaiko globos šeimoje sąvokomis, įtvirtintomis Civiliniame kodekse.

7. Siūlytina tikslinti Projekto 2 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą vaikus globojančios šeimos sąvokos formulotę, atsisakant išlygos, kad šeima, globojanti ar prižiūrinti artimos giminystės ryšiais susijusius be tėvų globos likusius vaikus, vaikus, patiriančius socialinę riziką, taip pat vaikus su negalia nelaikoma vaikus globojančia šeima. Šiuo atveju keltinas klausimas dėl tokio teisinio reguliavimo atitikimo Civilinio kodekso 3.259 straipsnio „Vaiko globa (rūpyba) šeimoje“ nuostatomis, kadangi Projekto rengėjai minėto Civilinio kodekso straipsnio normas susiaurino. Siūlomas teisinis reguliavimas, numatant išlygą artimiesiems vaiko giminaičiams, yra neproporcingas aiškinamajame rašte nurodytiems tikslams, ypač atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu dauguma globėjų (fizinį asmenų) yra susiję giminystės, įskaitant ir artimąją, ryšiais. Vaiko globos skatinimas šeimoje, susijusioje giminystės ryšiais su vaiku, labiausiai atitiktų be tėvų globos likusio, socialinė riziką patiriančio, vaiko su negalia interesus.

8. Siūlytina papildyti Projekto 2 straipsnį sąvokomis: elgetavimas, valkatavimas, benamystė.

9. Kritiškai vertintinas ir nepagrįstas Projektų rengėjų ketinimas neteikti atestuotų darbuotojų ir kitų specialistų pagalbos, užtikrinant prižiūrimų, globojamų (rūpinamų) vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą globėjams, nepriskiriamiems socialinių globėjų kategorijai. Todėl siūlytina tikslinti 3 straipsnio 4 dalies formulotę išbraukiant žodį „socialiniam“.

10. Siūlytina tikslinti Projekto 18 straipsnio 8 dalies formulotę, atsisakant nepagrįsto šeimų ir suaugusių asmenų, turinčių vaikų, išskyrimo; sąlygas, kurioms esant teikiamos socialinės paslaugos, suderinant su Projekto 1 straipsnio 1 dalyje nurodytais socialinės rizikos veiksniais ir aplinkybėmis; lingvistine prasme įvertinant žodžių junginį „asmenims <...>, kuriems įstatymų nustatyta tvarka laikinai apribota tėvų valdžia, o jų vaikams nustatyta laikina globa (rūpyba) ir (ar) todėl iškyla ar gali iškilti pavojus vaikų fiziniams, protiniams, dvasiniams vystymuisi bei saugumui“.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas, taip pat siūlomų įstatymų pakeitimų projektų paketas nenumato galimybės tėvams laikinai apribojus tėvų valdžią, vaikui nustatyti laikinąją globą.

11. Nors Projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad šio projekto uždavinys – stiprinti socialinį darbą su vaiku ir šeima, <...> sudaryti galimybes vaiko globėjams (rūpintojams) gauti būtinąją specialistų pagalbą (informavimo, konsultavimo, krizių įveikimo ir kt. klausimais), padedančią užtikrinti vaiko globos (rūpybos) įgyvendinimą ir tinkamą vaiko poreikių ir teisėtų interesų užtikrinimą, apibrėžti ir nustatyti socialinių globėjų statusą, paskirtį ir funkcijas, įteisinti

atestuotų darbuotojų (šiuo metu vykdoma per GIMK programą) bei kitų specialistų (psichologo, socialinio darbuotojo) pagalbą siekiant užtikrinti jų prižiūrimų, globojamų (rūpinamų) vaikų visapusišką vystymąsi ir ugdymą, Projekto nuostatose šie uždaviniai ir jų įgyvendinimo mechanizmai neatspindėti, todėl siūlytina papildyti Projektą ir užtikrinti jo nuostatų atitikimą aiškinamajam raštui.

Įgyvendinant užsibrėžtą uždavinį – stiprinti socialinį darbą su šeima, siūlytina Projektą papildyti nuostatomis, nustatančiomis vienodus visoms savivaldybėms socialinių paslaugų teikimo, jų kokybės bei efektyvumo standartus ir realius kontrolės mechanizmus; užtikrinančiomis realius gyventojų poreikius atitinkančią socialinių paslaugų planavimą ir jų prieinamumą.

IV. Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymo 2, 4, 5, 12, 14 ir 20 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo (toliau – Projektas) projekto Nr. 13-3199-01

1. Siūlytina lingvistiniu požiūriu tikslinti Projekto 2 straipsnio 2 dalyje esančią šeimynos paskirties formuluotę, neišskiriant vaiko globos kaip teisinio instituto ir vaiko socialinės globos kaip socialinės paslaugos rūšies, kadangi priešingai nei socialinės vaiko globos paslaugos, vaiko globa kaip teisinis institutas negali būti teikiama.

2. Kritikuotinos ir keistinos Projekto 2 straipsnio 2 dalies nuostatos, įpareigojančios šeimynas užtikrinti integraciją į visuomenę bei individualizuotą pagalbą tik tiems vaikams, kurie turi negalią ir specialiuosius ugdymosi poreikius.

3. Projekto 2 straipsnio 4 dalyje nurodyta vaikus globojančios šeimynos sąvoka derintina su kartu pateiktu derinti Civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto 23 straipsniu, kuriame nustatyta, kad vaikus globojanti šeimyna gali kartu su savais vaikais globoti (rūpintis) ne daugiau kaip 8 vaikus.

4. Siūlytina pakartotinai apsvarstyti tikslingumą mažinti vaikų skaičių šeimynose (iki 6 vaikų) bei nustatyti maksimalų 3 vaikų (kūdikių) iki 3 metų amžiaus ir (ar) specialiuosius ugdymosi poreikius turinčių ar neįgalių vaikų skaičių profesionaliose šeimynose (Projekto 2 straipsnio 4 ir 5 dalys). Abejotina, ar toks siūlomas teisinis reglamentavimas paskatins šeimynų steigimąsi. Kaip galimą alternatyvą siūlytina svarstyti galimybę sumažinti minimalų vaikų, globojamų šeimynose skaičių (ta pati pastaba taikytina ir kartu pateikto derinti Civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto 23 straipsniui), kuris ir leistų pasiekti Projekto rengėjų aiškinamajame rašte nurodytų tikslų – užtikrinti kaip įmanoma labiau individualizuotą vaikų priežiūrą. Atsižvelgiant į tai, kad savivaldybių administracijų vaiko teisių apsaugos skyriai nuolat atlieka vaiko globos (įskaitant ir globą šeimynoje) priežiūrą ir atlieka vaiko globos peržiūras, yra reali galimybė periodiškai vertinti globojamų vaikų skaičiaus šeimynoje įtaką teikiamų paslaugų vaikams kokybei bei individualizavimui ir reguliuoti vaikų šeimynoje skaičių (sustabdant vaikų siuntimą į šeimynas).

5. Pagrįstų abejonių kelia Projekto rengėjų siūlymas išskirti dvi šeimynų rūšis (Projekto 2 straipsnio 3 dalis), o ypač šeimynų rūšių išskyrimas pagal globojamų vaikų savybes (amžių, sveikatos būklę, specialiuosius ugdymosi poreikius).

6. Projekto 2 straipsnio 5 dalyje įtvirtintoje profesionalios šeimynos sąvokoje nurodoma, kad profesionalioje šeimynoje bus globojami vaikai, turintys vidutinius ar didelius specialiuosius ugdymosi poreikius ar arba vidutinį ar sunkų neįgalumo lygį. Atsižvelgiant į tai, kad šios rūšies šeimynose numatoma globoti vaikus, turinčius sunkų neįgalumo lygį, taip pat į tai, kad vaikai gali

turėti ir labai didelius ugdymosi poreikius, lieka neaišku kokia globos forma bus parenkama labai didelius ugdymosi poreikius turintiems vaikams. Pažymėtina, kad vaikų, turinčių lengvą neįgalumo lygį, taip pat jų sveikatos priežiūra gali reikalauti ypatingo pasirengimo ir patirties, todėl siūlytina tikslinti ir (ar) papildyti Projektą nuostatomis dėl didelių ugdymosi poreikių turinčių, taip pat lengvą neįgalumo lygį turinčių vaikų globos.

Iš Projekto nuostatų galima daryti prielaidą, kad profesionalioje šeimynoje galės būti globojami vaikai iki 3 metų amžiaus. Tokiu atveju, vaikui sulaukus 3 metų amžiaus, jei vaikas neturi specialiųjų ugdymosi poreikių ar nėra neįgalus, jis būtų perkeliamas į kitą globos vietą (kitą šeimyną, šeimą ar globos instituciją) ir jam skiriamas kitas globėjas (jei vaikas nebus įvaikintas ar gražintas tėvams). Siekiant vengti bereikalingo globėjo pakeitimo ir užtikrinti vaikui stabilumo bei saugumo jausmą jam įprastoje aplinkoje, siūlytina tikslinti šias nuostatas.

7. Projekto 4 straipsnyje nustatyti skirtingi reikalavimai šeimynų ir profesionalių šeimynų steigėjams yra nevienodi ir todėl neproporcingi Projekto aiškinamajame rašte nurodytam tikslui plėsti profesionalių globėjų šeimoje ir šeimynoje, kurie galėtų tinkamai pasirūpinti kūdikiais, neįgaliais vaikais ir kt., ratą. Manytina, kad profesionaliai šeimynai, lyginant su vaikus globojančia šeimyna, dėl globojamų vaikų savybių (vaikai iki 3 metų, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys ar neįgalūs vaikai) yra dar aktualesnė praktinė vaikų globos patirtis bei įgūdžiai, o teorinės žinios, kurios įgyjamos baigus Projekto 4 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytas studijas, nesuteikia pranašumo prieš globėjus ar asmenis, turinčius praktinio darbo su vaikais patirties.

Siūlytina svarstyti galimybę įtvirtinti vienodus reikalavimus šeimynų steigėjams, nustatant bendrą sąlygą, kad asmenys, norintys tapti šeimynos steigėjais turi atitikti Civiliniame kodekse vaiko fiziniam globėjui keliamus reikalavimus, būti išklause Globėjų ir tėvių mokymo ir konsultavimo (GIMK) kursus bei turi atitikti bent vieną iš nurodytų alternatyvių sąlygų: ne mažiau kaip trejus metus iki šeimynos įsteigimo vykdė vaikų globėjo (rūpintojo) pareigas, į kurias buvo paskirtas savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu ar teismo nutartimi, arba turi ne mažiau kaip trejų metų tiesioginio darbo su mokiniais, likusiais be tėvų globos vaikais, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, neįgaliais vaikais ir (ar) šeimomis, patiriančiomis socialinę riziką, patirtį, arba turi socialinio darbo, socialinės pedagogikos, pedagogikos, psichologijos bakalauro ir (ar) magistro kvalifikacinį laipsnį arba teisės aktų nustatyta tvarka jam lygiavertę / prilygintą aukštojo mokslo kvalifikaciją, arba kvalifikacinį laipsnį / kvalifikaciją, įgytą baigus socialinio darbo, pedagogikos, psichologijos, edukologijos bei švietimo ir ugdymo krypties universitetines studijas.

Pritarus šiam siūlymui, tikslinga būtų svarstyti galimybę nustatyti, kad šeimynų, kuriuose ketinama globoti tik vaikus, turinčius specialiuosius ugdymosi poreikius, ar vaikus su negalia steigėjams būtų nustatytas išsilavinimo cenzas bei keliamas 3 metų aukščiau nurodytos darbo patirties arba 3 metų globėjo (rūpintojo) pareigų atlikimo reikalavimas.

8. Šeimynų steigimąsi ir vaikų globą jose skatintų ne tik minimalaus ir maksimalaus vaikų skaičiaus jose mažinimas, bet ir adekvatus apmokėjimas už teikiamas socialines paslaugas, dalyvių išlaikymo pajamų bei socialinių garantijų didinimas, taip pat teisė ir reali galimybė gauti reikiamą pagalbą. Dalyvių išlaikymo pajamos (atlygis už teikiamas paslaugas) apskaičiuojamas pagal Socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodiką ir tiesiogiai priklauso nuo globojamų šeimynoje vaikų skaičiaus. Projekto 12 straipsnyje nustatytas maksimalus galimas dalyvių išlaikymo dydis – 1488 litai šeimynos dalyviui, 2976 litai profesionalios šeimynos

dalyviui. Manytina, kad toks dalyvio išlaikymo pajamų dydis yra neadekvatus teikiamoms paslaugoms, todėl siūlytina pakartotinai įvertinti šeimynos dalyvio išlaikymo pajamų dydį.

9. Projektų aiškinamajame rašte nurodytam tikslui – stiprinti šeimynų materialinę bazę – pasiekti siūlomų teisinio reglamentavimo pakeitimų nepakanka. Nors aiškinamajame rašte Projekto rengėjai nurodo, kad derinamu Projektu šeimynų dalyviams bus suteikta teisė gauti iš valstybės ir (ar) savivaldybės biudžeto lėšų šeimynos veiklai naudojamo nekilnojamojo turto rekonstrukcijai ar kapitaliniam remontui atlikti ir nustatyti šių lėšų panaudojimo įsipareigojimai, Projekte nėra aiškiai ir nedviprasmiškai nustatyta aukščiau paminėta šeimynų teisė gauti minėtas lėšas, tačiau įtvirtinti su šia teise susiję įpareigojimai. Dėl šios priežasties tikslintinas Projekto 14 straipsnis.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė